

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELÉLŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, BÖGA KÁROLY, DR. CSERNÁTONI GYULA,
SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lycenum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató, - egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Mik azok a módok, melyek által a népiskolai tanító tanítványainak bizalmát megnyerheti?

Jelige: A jobb ember keres csak másba is Nemes tulajdonságokat s ritkán Csatlakozik, mert teljes bizodalmát Elérti a rokon szív és be is Fogadja . . . . .

Kisfaludy Károly.

A helyes módszertani alapokon nyugvó nevelésnek, illetőleg tanításnak, egyik nélkülözhetetlen kelléke a tanító és a tanítvány közti kölcsönös bizalom. Ez két kedély világ összekötő kapcsa. A tanítónak pedig összeköttetésben kell hogy legyen növendéke kedély-világával éppen úgy, mint a világ-gyűjtő gépnek a fejlődő géppel; ezt elérni csupán a bizalom által fogja.

A bizalom az a két központot, a tanítót és tanítványt összekötő valami, a mi nélkül valódi nevelést vagy tanítást képzelni alig lehet. A bizalom az emberi kebelből kilövelő vagy eredő oly sugár, mely felolvasztja a kebel zordon jegét, utat tör magának a titkok tárházának legrejtettebb zugáig, felkeresi a csalódott remények hervadt virágát s harmatának üdítő csepjeivel megeleveníti. Ez az a mennyei malaszt, mely reményt ad a csüggedőnek, deszkát a hajótörtnek, mely közelebb hozza s összefűzi az embereket, s megalkotja a társadalmat. Ez az alapja az emberi nem társas életének és műveltségi viszonyának; ez az emberi kebel erkölcsi érzéseinek a legszebb gyöngye. Ennek az erkölcsi érzésnek kell nyilvánulni mindenütt, hol társulatról van szó, s főleg a tanításnál, hol nem üzleti érdek fűzi össze az embereket, hanem egy magas cél, egy nemes végelhatározás, egy közös akarat: a tökéletesedés. A tökéletesedés két egyénnek — akár közvetlen akár közvetve — egymásra való hatásában áll; a tanításnál pedig hatni, csakis a bizalom, meleg hangjain lehet. Meg kell ennek lenni a tanításnál, épen mint a színezésnek a festésnél. Meg kell, hogy nyerje a tanító növendéke bizodalmát, nemcsak azért, hogy annál inkább tudjon hatni reá, hanem hogy ismerje kedélyvilágát, ennek apró s alig észrevehető nyilvánulásait, szóval: növendéke jó és rossz oldalát, hibáit és zsengeit.

Minden gyermek titkolódzó a nagyobbak irányában, mondja halhatatlan Eötvösünk, itt éppen a bizalom van hivatva arra, hogy a növendékből a titkot kicsalja. Látni tehát, milyen szüksége van a tanítónak növendéke bizalmára; éppen azért legelső teendője legyen azt megnyerni. Nem kényszer és durva bánásmód által, hanem a közlékenység, szeretet, nyájasság, türelem és igazsággal igyekezzék a könnyen hajlítható és idomítható gyermeki szívet, a fogékony gyermeki kedélyt meghódítani. E hódító módot egyenként véve, lássuk meg legelőbb is a közlékenységet.

Első mód tehát a közlékenység; azaz száljon le a tanító az elszigeteltség, a zárkozottság magas köréből a növendék kedély-világához. Éppen mint a buvárnak a gyöngyökért a tenger mélyébe, úgy kell leszállni a tanítónak is növendéke kedély-világához; még pedig azért, hogy annak gondolatmenetét kiismerje. Ezt nem érheti el mindaddig, míg az elszigeteltség, a zárkozottság magas körében tévelyeg, nem mert rokon lélek csak rokon lélekkel párosul. S ha a növendék mintegy leolvassa tanítója arczáról annak zárkozottságát, bizodalmasan soha sem fog feléje közeledni; nem fog azért, mert tanítója, mint egy labirinthusi feladvány áll előtte, a kihez csak félelemmel közeledhetik. Láthatni, hogy itten az egyik zárkozottsága, a másikat vonja maga után.

A tanító tehát, hogy növendéke bizalmát megnyerje, legyen nyílt, őrizkedjék a titokszerűségtől, mert ezzel azt éppen elveszitené. Vagy mint Locke a híres angol paedagog kifejezi: Hogy növendéked bizalmát megnyerjed, magad állj elé jó példával, ne titkolódzál, ne légy előtte zárkozott; mert ezekkel még a nyert bizalmat is elveszted.

A másik mód miáltal a növendék bizalmát meghódítani: a szeretet.

A gyermek hasonló a rozsabimbóhoz, melyet a szeretet melege áthat és kifakaszt. S ha a növendéket a szeretet melege áthatotta, tapasztalni fogja a tanító, hogy éppen mint fakadás után a rozsa illatát, úgy a gyermeki kebel is benső érzelmeit felfogja tárni előtte. Legyen az erény vagy bűn, jó vagy rossz, az neki mindegy, miután hiszen és bizik tanítójában — úgymint a

jó keresztény Istenében — megmondja azokat; megmondja azért, mert tudja, hogy előtte egy jutalmazó és fenyítő nem pedig egy zsarnok, durva lény áll.

A szeretet az a bűvös talizmán, az a titkos kulcs, melylyel a legrejtettebb kedélyt is felnyithatni, s útát lehet vele csinálni.

Ezek azok a módok, melyekkel a növendék bizalmát magunkhoz édesgethetjük; éppen úgy, mint a fiait repülni tanító madár, csevegése által csalogatja fiait egyik ágról a másikra, úgy vezetheti a tanító is növendékét a bizalomnál fogva. Csakis azok a benyomások maradandók a növendékben, melyek a bizalom melegével hatnak reá; valamint a tűz által lágygá tett viaszban maradandó lesz a lenyomat, ha megkeményedik is, míg ellenben a kemény viaszon tett lenyomatnak, még helyét sem lehet megismerni. Ugy szólván a bizalomnak kell elkészíteni a talajt, melybe a tanító, a nemesebb érzelmek magvát akarja vetni.

A fentebbiekben elsorolt módok által megnyerhetjük a növendék bizalmát, most nézzük meg azokat, melyekkel a nyert bizalmat megtarthatjuk.

A bizalom megtartása nemcsak a nevelőnek, hanem bármely foglalkozású embernek is nehéz feladat. Nem olyan ez, mint a kalitkába zárt madár, amely csak akkor szabadulhat, ha mi engedjük; hanem mint a szabadon álló pehely, melyet a gyanúnak legkisebb szele is könnyen elérhet. Vagy mint a költő igen szépen kifejezi:

A bizalom egy makacs virág
Nehéz nevelni s egy fuvás
Előli. Gusmits.

Íde már — a bizalom megtartására — egy magasabb, egy geniálisabb fogalom szükséges: a tapintat. Csupán ez tesz alkalmassá annak megtartására. Azoknak a finom árnyalatoknak, melyek a növendék kedélyvilágából a legkisebb gyanura is támadnak, megismerésénél csupán a tapintat igazít el bennünket.

A legelső kollék a mi nagyon természetes, hogy növendékeink bizalmát megtartsuk, azon módok mellett való folytonos megmaradás, melyekkel azt megnyertük.

A másik pedig, hogy a növendék bizalmával vissza ne éljünk. Egyike ez a legfőbb elveknek. „A gyanu már magában is méreg.” mondja Shakespeare. Mihelyt látja a növendék, hogy bizalmának jogkörét csak a legkevésbé is megsértettük, kezd gyanakodni, bizalmatlan lenni, kezdi kedélyvilágát előlünk elzárni, mihelyt azt nem a bizalom napja melegíti; csak ha a szeretet melegével hatunk a növendékre, csak így nyilvánulnak előttünk hibái és erényei, csak így lehet azokat orvosolni. Cézlszerűen nevelni, csak a szeretet hatása alatt lehet!

Azonban vigyázni kell, nehogy a nagy szeretet által a növendék elkényeztessék. A szeretettől a kényeztetésig csak egy lépés és szélsőségbe esünk. Ez pedig károsan hat a növendékre, megöl benne minden önállóságot, megfojtja a szellem rugékonyságát, aláássa a lélek erélyét, szóval megbénítja a lelket.

A harmadik mód a szelidség. Már maga Jézus megmondotta volt tanítványainak: hogy ha a világot megakarjátok nyerni legyetek „szelidék” mint a galambok stb. S ha a felnőttek megnyerésére, maga Jézus is a szelidséget ajánlja, mennyivel ajánlandóbb az, egy fogékony gyermeki kedély meghódítására. A szelid bánásmód és viselet által lehet lebilincselni s mintegy leköt-

telezni őt, így észrevétlenül simul tanítójához s egész odaadással csüng azon. Csak itt is ügyelni kell, hogy a szelidség nehogy leszorítsa a komolyságot a térről t. i. a nevelés teréről.

A negyedik mód a nyájasság. A tanító mindig szívélyes legyen növendékéhez, mert míg a durva bánásmód csak idegenkedést szül, addig az előbbeni mindinkább közelebb vonza őt tanítójához. Azonban ez szintén ne zárja ki a tekintélyt. Ne legyen némelykor igen kedves, máskor meg goromba, mert ezáltal igen lazul azon szeretet, mely tanítványait mintegy hozzá kapcsolja.

Továbbá megemlítendő a türelem. Ne büntessen minden csekélyebb hibáért, sőt ha kénytelen is néha alkalmazni a büntetést látszódjék meg azon az a szándék, hogy a tanító nem örömet teszi s nem bosszu az, hanem a javokat czélzó Továbbá indulatban soha ne büntessen, mert ez őt elragadhatná, túllépne a határon s így idegenkedést, félelmet idézne elő növendékében; s visszavonulna valamint a csiga behuza magát héjába, ha látja, hogy ellenséges indulattal közelednek feléje.

Legyen a legkisebb ok, mi által a gyanut felélesztettük, az folytonosan fokozódik, ha szintén nem is járul több az előbbihez; fokozódik ez magától is, éppen úgy, mint az eső kő sebessége. Vagy mint az elhunyt híres „Ewald” mondja: A képzelődés ámitásai tényekké válnak; mi összhangzásba sem levő dolgok összekapcsolatnak; a legkisebb rovar óriási alakká változik. A gyermek bizik bennünk, de csak feltételesen, folytonosan szemmel kísér, mintha finom tapintata sugná neki is: hogy ez életben feltétlen bizalomra oly kevés ember érdemes! . . . Egy kétértelmű szó, egy mosoly, egy helytelen feddés vagy intés elég arra, hogy a növendék kedélyvilágát bezárja előttünk. A gyermek ez átmeneten észrevétlen csik át a nélkül, hogy megtudná fejteni okát.

S végre még egy mód, mi által a növendék bizalmát megtarthatjuk: Hogy legyünk iránta méltányosak és igazságosak. Legyünk kellő méltánylattal vagy figyelemmel a növendéknek előttünk feltüntetett szellemi tehetsége iránt. Legyünk a bíráskodásban igazságosak, mert ha látja, hogy részrehajlók vagyunk, többé nem méltat arra, hogy bizalmával megtiszteljen; elfordul, más egyénnél keres menhelyet, ki az ő jogkörét fenntartja.

Általában ezek azon módok, melyekkel a növendék bizalmát fel lehet kelteni, s melyet ha kivittünk meg van vetve az alapa tovább haladhatásra. Így a tanító bizton sikerre számíthat, mert a növendékek érte mindenre képesek, s mindinkább haladhatnak a kijelölt úton. Ez által kedveltetheti meg velök az iskolát, mi igen fontos s nagy befolyással van az egész emberiségre, minthogy annak jólétét eredményezi. Ezt tapasztalhatjuk különösen azon államoknál, melyek a nevelésügyét felkarolva a műveltség magasabb fokára eljutottak.

Tudva azt, hogy bizalom nélkül helyesen tanítani nem lehet, tehát, mi kik e göröngyössége mellett is magasztos pályán működünk, ne tévesszük el szemünk elől soha ennek fontosságát, s azt, hogy vállalkozásunk csak úgy ér valamit, ha igyekszünk annak teljesen megfelelni.

A magyar iskola-egyesület feladata.

A magyar iskola-egyesület lerombolta azokat a szűk korlátokat, melyeken belül keltekezése idejében mozgott. Nem éri be azzal, hogy a fővárosi népiskolák növendékeit magyarosítsa, a mit elvégeznek a főváros hazafias tanítói, habár e téren is vannak az iskola-egyesületnek feladatai, főleg az elért eredménynek állandósításában, olcsó s jó magyar könyvek kiosztása, népkönyvtárak berendezése, felolvasások, mulatságok rendezése által. Nem éri be azzal sem, hogy a főváros egyes részeinek felnőtteit iparkodik magyarosítani s általában a magyarosodás érdekein társadalmi úton lendíteni. A magyar iskola-egyesület egész feladatát csak akkor fogja fel helyesen, midőn figyelmét a vidékre is fordította, midőn erősen hangsúlyozta, hogy az egész ország magyarságának érdekeit akarja gondjai tárgyává tenni. Mert a védelemnek ott kell összpontosulnia, hol a veszedelem a legnagyobb, hol a támadások a leghevesebbek; s habár a főváros magyarsága nem egy dologban inkább külső máz, mint belső valóság: itt a magyarosodás sodra mégis magával ragadja a társadalmat, míg a nem magyar vagy vegyes ajku vidéken a magyarságnak támogatására, az ellenkező erőkkkel való küzdelemben segítségére van szüksége.

Azért örömmel látjuk, hogy a magyar iskola-egyesület országos szervezetet adott magának s működésébe belevonja a vidéket nemcsak azzal, hogy támogatja, hanem maga magát támogatattja is vele. Mert az országos szervezésnek nem az lehet az értelme, hogy mi igazgassuk innét a vidéket, hanem hogy a mi fölzsoltásunkra vagy a nélkül is a vidéken mennél több helyi egyesület támadjon, mely országos egyesületté szövetkezve, nem egyformán, de egységesen járjon el s ez egységből merítsen lelkesedést, irányt, erőt nagy feladata megoldására. Az addig támadt egyesületeknek, habár tagadhatlanul nagy érdemeket szerettek maguknak, (főleg a felvidéki) az volt a főbajuk, hogy elszigetelten működtek, hogy szavuk egy-egy megye vagy vidék körén nem hatott túl, hogy a nagy közönség alig tudott róluk, nem érdeklődött irántuk s azért nem támogathatta őket. Mihelyt e különböző egyesületeknek a fővárosban lesz centrumok, ez viszhangot fog adni az eddig elhangzott törekvéseknek, reprezentálni fogja az egész mozgalmat a nagy közönség előtt, melynek áldozatkészségére azután hatalmasabban fog appellálhatni, mint addig lehetett.

Bajos jelenségnek tudjuk azonban, hogy a vidék nem mindenütt karolja fel a magyar iskola-egyesület érdekeit mint kellene. Az osztrák iskola-egyesület sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt támadt s működik, mint magyar. Ott az állami kormány közegei nem mindenütt barátságos szemmel nézik az egyesület működését s vegyes ajku vidékeken a nem német lakosság a legnagyobb gyűlölettel fogadja a németiség apostolait. Mégis az osztrák egyesület imponáns erőre tett szert, alapítókéje, mely csak körülbelül négy év óta gyűl, százazerekre rug, tagjainak száma, évi butgetje is meghaladja a százazretet. Honnét e nagy erő azoknak a németeknek a részéről, kiknek politikai ügyességét mi annyira lenézni szeretjük? Az osztrák németek tudják, hogy vegyes ajku vidéken nemzetiségünk veszélyeztetve van s e veszély érzete fölrázza az álmadozókat is. De mi is veszélyben forgunk; nem külső ellenség bánt ugyan bennünket, itt a hazában is csak kevés helyen izgatnak ellenünk, de a mi veszedelmünk a magyar

nemzetiség nem elég nagy száma az, hogy extenzíve nem gyarapodunk, mint szükséges volna, s értelmiségünket, munkáralovalóságunkat sem fokozzuk kellő mértékben. A magyarság csak a városokban hódít nagyobb mértékben, ott sem elég intenzíve s a magyar népnevelés magyar vidéken sem mindenütt megfelelő. Csekélyebb e ez a veszély, mint az, mely ellen a németek küzdenek? Sokkal nagyobb, mert azt a veszélyt érzik, a mienk észrevétlenül befészkel magát, senki sem gondol vele, biztosságba érezzük magunkat s tétlenül várjuk a jövődőt.

Nagyon idején valónak tartjuk azért, hogy azok, kik egyedül a magyar iskola-egyesület élén állanak, fölrázzanak bennünket tétlenségünkől s főleg a vidéken terjeszszék a magyar iskola-egyesület eszméjét. S nézetünk szerint mindjárt eleve szélesbiteni kellene az egyesület programját s nemcsak ott tüzni ki az egyesület zászlóját, hol a nemzeti eszméknek új hiveket kell szerezni, hanem ott is, hol a magyar nemzetiséget meg kell védeni a tudatlanság, az iskola iránti közömbösség ellen. Egy szóval: a magyar iskola-egyesületnek teljesíteni kellene a népnevelési egyesületek eszméjét is, azt az eszmét, melyet br. Eötvös óta annyian hangoztattak, de melyet senki sem tudott azóta megvalósulásához csak közelebb vinni is. A magyar iskola-egyesület vezetéi, habár nézetünk szerint helytelen, de mindenesetre népszerűbb nevet választottak, nagy lökést adtak a mozgalomnak; ne engedjék, hogy ez a mozgalom is, mint annyi más elposványosodjék, hogy a közömbösség ellen vívott harcban, ha az első roham nem sikerül, a zászló mindjárt elejtessék. Abba se bizzanak, hogy ez az eszme, mert nagyon üdvös, mert következményeiben kiszámíthatatlan, magától hódít majd hiveket. Másutt se nálunk se valósulnak meg az eszmék maguktól. Ehez türelmes, el nem lankadó munka szükséges, oly munka, melynek részeseit folyton résen kell tartani, vezetni, biztatni s összetartani. Ha a magyar iskola-egyesület emberei nem tudnak a vidéken olyanokat találni, kik mindenütt a mozgalom élére állnak, akkor ne számítsanak arra, hogy nagyobb akciókat képesek majd kifejteni. Innét a középpontból hiába küldenek felszólításokat, iratnak ujságcikkeket. Mindenütt emberek s nem szavak segítségével kell szervezni a mozgalmat.

E célra talán az országos kiállítás is föl lehetne használni. Talán lehetséges volna augusztusig annyira élesztetni és szervezni a mozgalmat, hogy augusztus havában a magyar iskola-egyesület országos iskolaegyesületi kongresszust tarthatna. A kiállítás úgy is nagyban fokozza majd a nemzetiség, összetartozási érzetét s e hangulatot föl lehetne használni az országos magyar iskola-egyesület céljai érdekében. A mely egyesületek eddig is foglalkoznak a népnevelés ügyével nem a tanító-egyesületeket értjük, hanem a polgári egyesületeket, kik az iskolába járás elősegítését, népkönyvtárak alapítását, szegény gyermekek gyámolítását stb. tűzik ki céljaikul; vagy a mely egyesületek eddig is nemzetiségileg exponáltak vidékeken a magyar nemzetiség eszméje mellett küzdenek, a magyarnyelv terjesztését s művelését tekintik feladatul; vagy a mely egyesületek e célok szolgálatában augusztusig keletkeznek: azok mind képviselőket küldenek a magyar iskola-egyesület kongresszusára, mely pusztá létezőttével is nagy szolgálatot tenne az egyesületi ügynek. De ezen a kongresszuson számos fontos kérdés is napirendre kerülne, magának a szövetségnek szervezete, az eszközök megválasztása, melyekkel az egyesület számos s fontos

czéljait szolgáltni lehet. A kongresszusra való készülé-
lendületet adna a még mindig nem elég eleven mozga-
lomnak, a kongresszus megtartása pedig lendületet adna
a munkásságnak, melyre az egyesületnek hivatása van.)*

Kolozsvár népoktatásügye az 1884. polg. év II. felében.

(Mint féléves jelentés előterjesztetett a városi közg.
bizottságban.)

A tek. közigazgatási bizottságtól e f. évi január 22-
ről és február 7-ről 13--1885 sz. a. kelt felszólításokra
igyekeztem ugyan a szükséges adatokat idején gyűjteni be
arra, hogy mielőbb adhassak számot arról, hogy a lefolyt
1884-ik polg. év II. felében miként állott városunk népok-
tatásügye; de mivel több iskolából ismételt felszólításra ma-
gam is csak megkésve kaphattam be a szükséges adatokat:
ide vonatkozó jelentésemet, a szabályszerű táblás kimuta-
tással kapcsolatban, csak most terjeszthetem elő a követ-
kezőkben:

1) A tankötelesek összes száma 3754, a mi
megelőző félévi 3639-hez képest 115 gyarapodást mutat s
mely számot, mivel a kerületi kapitányok összeírásai több-
nyire most is hiányosak voltak, csakis több év hasonló ada-
tainak a folyó 188⁴/₅ tanévre beiratkozott tanulók létszá-
mával tett egybevetése alapján tudtam megközelítő hiteles-
séggel megállapítani. Hogy a kerületi kapitányoktól nyert
adatok részben még most is mennyire hiányosak, eléggé
igazolja ezt az, hogy az ő összeírásaik eredménye mindössze
csak 3012-ben mutatta ki a tankötelesek összes szá-
mát; mi már csak azért sem volt elfogadható, mert ennél
több városi tanköteles iratott be az itt levő iskolákban (t. i.
3238): s mégis még mindig elég jelentékeny szám (=516)
nem részesült oktatásban.

Különösen hiányos volt az összeírás a kétvízközi és a
belvárosi I. kerületben, melyekben bízálni férfiak nem is
segédkeztek az összeírásnál, s így nem gyakorolhattak kellő
ellenőrzést annak hitelessége fölött. Csakis így kerülhetett ki a
kétvízközi kerületben az a hihetetlen adat, hogy a míg a 6—
12 éves tankötelesek száma 318 at tett, addig a 13—
15 éveseké csak 41-ben mutatott ki; holott ismétlő kor-
belinek majdnem félanynak, vagy legalább ¹/₃ annyinak
kellene lenni, mint a mennyi a rendes tanköteles. A most
ismertetettel éppen ellenkező hibába esett a belvárosi I. ke-
rület jegyzője, ki a 6 kórosztályt magában foglaló minden-
napi tankötelesek számát csak 130-ban, ellenben a csak 3
kórosztályt felölelő ismétlőkét 117-ben mutatta ki.

2.) Kor- és nem szerint így oszlik meg az ösz-
szes tanköteleseknek általam 3754-re helyesbített létszáma.
Mindennapi (azaz 6—12 éves), tanköteles van 2668,
ismétlő 1086; az előbbieik közül fiu 1367, leány 1282; utóbbi-
akból fiu 627, leány 478. Így az összes tankötelesekből fiu
1994, leány 1760, mely 2 legutóbbi adatnak a kerületi ka-
pitányok összeírása is megfelelő annyiban, hogy az is több
fiut (1547), mutat ki mint leányt (1465). Ámde itt a külön-
ség nagyon is csekély; tekintetbe véve azt, hogy városunkba
sokkal több tanköteles korbéli fiu hozatik be mint leány;
hiszen köztudatu, hogy iparos mestereink többnyire a vi-
dékről fogadják fel tanulóikat, kik mestereik illetőségénél

fogva maguk is városi illetőségűek lesznek, s így az itt
született tankötelesek létszámát jelentékenyen nevelik.

3) Az iskola-látogatás tekintetében a folyó
188⁴/₅-tanévvel oly öröndetes emelkedés állott be s annak
arányszámai annyira megjavultak, hogy ilyenekkel vagy ép-
pen ennél jobbakkal a magyar korona területén csak kevés
város dicsekedhetik. E jelentékeny javulást, elemi és szak-
iskoláink fokozatos fejlődésén s ezzel karöltve járó nagyobb
látogatottságán kívül, főleg az idézte elő, hogy az általam
régóta sürgetett ismétlő iskolák, a városi tek. törvényható-
sági bizottság üdvös czélzatu áldozatával, a lefolyt 1884-ik
polg. év utolsó negyedében, a földmivesek s általában azon
szülők fiu-gyermekei számára is beállítottak, kik eddigelő
azokat a mindennapi elemi iskolán kívül semmi más isko-
lába nem járathatták. Ez ideig 4 helyen szerveztetett ily
ismétlő iskola, melyek látogatottságát a következők mutat-
ják. A városi I. községi elemi népiskolával kapcsolatosan
szerveztetbe beiratott 20 tanuló, a II. közs. elemi iskolánál
megnyitottba 47, a külső magyarutczai ev. ref. népiskolá-
nál lévőbe 36, s az augustaeumi rom. kath. népiskolában
elhelyezettbe 32; összesen tehát e 4 ismétlő iskolába 135
ismétlő korbéli tanköteles.

A 6—12 éves tankötelesek közül oktatásban része-
sült 2406 (175-tel több, mint a megelőző félévben) az ezen
korbéli tanköteleseknek 90.18 % -a, mi a megelőző félévi
86.77% -hoz képest jelentékeny gyarapodás; ugyanezen kor-
ból nem részesült oktatásban 262 (előnyös apadás a meg-
előző félévi 340-hez képest 78) az oktatásban nem részesü-
lők perzentje tehát itt 13.23% -ról 9.82-re szállott le.

A 13—15 éves korbélielők közül nyert oktatást 832
(a megelőző félévi 733-nél 98-czal több) s mi az ezen
korbéli tanköteleseknek 76.62% -a, mi igen előnyös gyara-
podást tüntet fel a megelőző évi 68.72% -hoz képest. Ugyan-
ezen korból nem részesült oktatásban 254 (=23.38 %) s
így itt is előnyös apadás mutatkozik a megelőző évi 334-
hez (=31.28% -hoz) képest.

Ezek szerint az oktatásban részesülők száma tesz ösz-
szesen 3238-at (=86.26 %); mi igen előnyös gyarapodás
a megelőző évi 2965-hez (=81.48% -hoz képest. Nem ré-
szesült tehát oktatásban az összes tankötelesek közül 516
(=13.74%) mi szintén előnyös apadás a megelőző évi
674-hez (=18.52 % -hoz) képest.

4.) Habár ezen jelentésnek felsőbb helyről megszabott
keretébe nem is illik be szorosán, érdekesnek tartom ide
iktatni azokat az adatokat is, melyek feltárják, hogy váro-
sunk különböző nemű tanítványait mely számmal látogatják
tanköteles korbéli gyermekek s ifjak, tekintet nélkül arra,
hogy az oktatásban részesülők helybeli illetőségűek-e vagy
vidékiek.

a) Az itt levő elemi iskolákba a f. 188⁴/₅ tan-
évre beiratott összesen, tehát a vidékiekkel együtt 1090 fiu
és 987 leány, s így összesen 2077 tanuló. Ide jegyzem
azt is, hogy elemi iskoláink közül legnépesebb a főtéri r.
kath. leányiskola, melynek 6 osztályát összesen 248 leány-
tanuló látogatja. Látogatottságára mindjárt ezután követke-
zik e r. kath. főgymnasium melletti elemi fiu iskola, mely-
nek 4 osztályába 218 tanuló iratkozott be. Harmadik he-
lyen következnek az ágost hitvallásuak elemi vegyes népisko-
lája, melybe 211 tanuló iratkozott be (104 fiu és 107 leány.)

A már megnevezettekén kívül legnépesebbek a követ-
kező elemi népiskolák: az ev. ref. főgymnasium melletti
elemi fiuiskola (160 tanulóval), a hidelvei ev. ref. vegyes
népiskola 158 tanulóval (kik közül fiu 73 s leány 85), a
városi I. községi vegyes népiskola 154 tanulóval (72 fiu,
82 leány), a külsőmagyarutczai ev. ref. vegyes népiskola

*) Ez érdekes czikket az „Egyetértés“-ből vettük át.

141 tanulóval (66 fiu, 75 leány,) az augustaeumi r. kath. elemi vegyes népiskolában 115 tanulóval (60 fiu 55 leány), a városi II. községi elemi vegyes népisk. 114 tanulóval (fiu 62, leány 52).

100-nál kevesebb, de 50-et meghaladó létszáma van a belvárosi ev. ref. leányiskolának (90 leány), az áll. tanító-nő képzde melletti gyakorló iskolának (83 leány) a kőkerti r. kath. vegyes népiskolának 78 (55 fiu, 23 leány) az áll. tanítóképzde melletti gyakorló iskolának 65 fiu, s az unitáriusok főgymnasiuma melletti elemi iskolának 61 fiu.

Ellenben a legcsekélyebb népessége van a Bartha nővérek (26 leány) és a Horváth Paula k. a. magán leányiskolájának (19 leány). A többi fel nem soroltak létszáma a 30 et mind meghaladja, de az 50-et nem éri el.

b.) A városunkban levő kereskedelmi és ipari szakiskolába beiratkoztak a folyó 188⁴/₅ tanévre: a közép kereskedelmi iskolába 124, az alsófoku kereskedelmi iskolába 59, az alsófoku ipariskolákba 517, az erdőlyrészi háziipar- és iparfejlesztő egyesület által fentartott női ipartanodába 49 és a legujabban berendezett ipartanműhelyekbe 27 tanuló. Ezen szakiskolákba összesen tehát 776-on iratkoztak be, legnagyobb részben ismétlő korbelt, vagy már azt is meghaladott tanulók, kik a nőiipartanodába beiratkozott 49 leányon kívül mind fiuk.

c) A felső nép- és polgári iskolákban: a városi polgári fiu iskola 4 osztályába 118 fiu s a városi felsőbb leányiskola 4 osztályába 98 leány; összesen tehát 216 tanuló.

d) Az itt levő 4 magán leányiskolába együtt véve 112 növendék. Ez intézetek közül a 2 legcsekélyebb létszámot már fennebb megjelöltem; most pedig azt jegyzem ide, hogy a nagyobb létszámuk közül a Gegenbauer József-ébe jár 35 s a Duret Józsefnébe 32 tanuló.

e) A helybeli 3 gymnasium alsóbb osztályaiba összesen 394 oly tanuló iratott be, ezen tanévre, kiknek életkora a 15-ik évet meg nem haladja. Ezek így oszlanak meg: a rom. kath. főgymnasiumba jár 174, az ev. reformátusokéba 129 és az unitáriusokéba 91. Természetes, hogy mind a 3 gymnasiumnak a felsoroltakon kívül még jelentős számú oly tanulója van a felsőbb osztályokban, kik 15-ik életévüket már betöltötték, s a kiknek kimutatása éppen azért nem is tartozhatik jelentésem keretébe:

f) Ugyanitt érdekesnek tartom még a felemlítésre azt is, hogy az ezen tanévvél új szervezetet nyert s a mult 1884 decz. 28-án megnyitott iparrajziskolába 68 iparos segéd és 114 iparos tanuló iratkozott be, kik 2 csoportra (faipar és fémipari) osztva Pákei Lajos városi tiszteletbeli főmérnök és Török Sándor m. kii. államvasuti gépészmérnök uraktól nyerik szakszerű oktatásukat.

Összesítve az ezen pont alatt közlött adatokat, úgy találjuk, hogy városunk összes tanintézeteit együtt véve 3710 tanköteles korbelt s illetőleg oly növendék látogatja, kik ha egy részben meg is haladták már a tankötelezettségi kor befejező évét. (a 15-iket) de iparos vagy kereskedő tanulói minőségöknél fogva ismétlő s illetőleg szakiskolák látogatására egész felszabadulásuk idejéig kötelezettek. Az itt oktatást nyerő tanulók összes létszámából fiu 2454, leány 1256, mely utóbbi 2 adat azt bizonyítja, hogy sokkal több leány tanköteles nem részesül oktatásban mint fiu. Ez természetes is, nemcsak a leányiskolák csekélyebb számánál, hanem annál fogva is, mert a leányok számára semminemű ismétlő iskola nincs még szervezve városunk-

ban, sőt elemít meghaladó felsőbb tanintézet is csak 1 van számukra: a városi felsőbb leány iskola.

Ha tehát városunk anyagi viszonyai a közel jövőben új községi iskola felállítását megengednék: a létesítendő új intézetnek a mutatkozó szükséghez képest leginkább elemi leányiskolának kellene lennie, melyvel kapcsolatban a felsőbb leányiskolát igénybe nem vehető, serdülő szegény leányok számára is kellene ismétlő iskolát szervezni.

5.) Ámbár a városunkban oktatást nyerők illetőségéről az érdekelt iskolai előjáróságok nem vezetnek mind eléggé pontos és hiteles nyilvántartást, s így egészen megbízható adatokkal e tekintetben én sem rendelkezhetem; mégis helyén valónak látom ide jegyezni azt is, hogy a — mennyire a begyűlt adatok egybevetéséből megállithattam — városunk összes tanintézeteit az 1884 polg. év végén s illetőleg a folyó 188⁴/₅ tanév I. felében összesen 472 nem kolozsvári illetőségű tanköteles gyermek és ifju látogatta, természetesen nem értve ide azokat, kik főnökeik s illetőleg mestereik itt levő üzleténél fogva helybeli illetőségűeknek tekintendők. E 472 itt tanuló vidéki tanköteles közül fiu 403 s leány 69, kik a mellékelt kimutatásnak, mint a mely csakis Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósága népoktatási viszonyait tárja fel, sem a tankötelesei, sem a tényleg iskolába járói létszámába nem foglaltattak be.

6.) Az itt levő 4 óvoda látogatottságát a következő adatok tárják fel: a muzeum-utczai gyermekertbe jár 60, a Fröbel-féle belvárosi gyermekertbe 50, az új-utczai ev. ref. óvodába 46 s a kőkerti r. kath. óvodába 40 s így a 4 óvodában együtt véve 196 gyermek, kiknek legnagyobb része azonban a tankötelezettségi koron alul eső, s ezért azok kimutatásába nem is foglaltatott be.

7.) A városunkban levő népoktatási intézetek számában az 1884-ik polg. év II. felében sem állott be semmi változás, száma s így azok száma most is 33, nem véve ide az egészen külön felügyelet alá tartozó állami tanító- és tanító-nő képezdét.

8.) Az állandósított tanerők száma a megelőző évi 77-ről 78-ra szaporodott kik közül rende: 64, segéd 14 (gyarapodás 1) képesített 66 (gyar. 1) nem képesített 12.

9.) Az iskolák felszerelésére s berendezésökre vonatkozó adatok a megelőző félévi kimutatás hasonló adataihoz képest csakis annyiban változtak, hogy azon iskolák száma, melyek mellett gyümölcsfa tenyésztésre berendezett faiskola is van 6-ról 7-re szaporodott, mivel a II. községi iskola saját telkén erre alkalmas terület szakítottatott ki s rendeztetett be; továbbá az ismétlő tanfolyammal bíró elemi iskolák száma az eddigi 2-ről 6-ra emelkedett, az ily intézménnyel nem bíróké pedig 20-ról 16-ra szállott.

Tisztelettel kérve jelentésemnek tudásul vételét s azt, hogy ennek legalább a főbb adatai foglaltassanak be a tek. közigazgatási bizottság részéről a magas kormányhoz teendő féléves jelentésbe — alázatos jelentésem után kiváló tisztelettel maradok a mélt. gróf főispán urnak és a tek. közigazgatási bizottságnak.

Kolozsvárt, 1885 február 24-én.

alázatos szolgálója

Váradi Károly,

Kolozsmegye kir. tanfelügyelője.

T Á R C A

A láb és lábbeli.

A divatot és a szokást megtámadják ha túcsapong, és beteges irányával, oktalan ráerőszakolás miatt, akadályozza a test egészséges fejlődését. Az emberi test egész alakjának sokat kell hogy szenvedjen a divat miatt; de mi mostan csak egy részére, egy nagyon fontos részére hívjuk fel a figyelmet, mely nemcsak fejlődésében akadályozza ezen testrészt, hanem még e mellett a legkellemetlenebb és kiálthatatlanabb fájdalom türeire kárhoztat. A természetnek nem utolsó és mégis a legnagyobb fáradságot tűrő teremtménye, egy jól kifejlesztett egészséges láb.

Az emberiségnek jellegző bélyege hol nyilvánul jobban, mint a kizárólagosan járásra teremtett két lábban ennek köszönhetjük az egyenes járást, a biztos lépést ez helyez minket azon állapotba, hogy kezünket akaratumk engedelmes szolgájává tehetjük. Valamint a kéz is csak a felsőbb rendű állatoknál, s mondhatni csak az embernél valódi kéz, a láb is legfőbb rendeltetését és hivatását az emberi nemnél fejtheti ki, és nincsen is más állat e globuson az emberen kívül, mely a kedvező körülmények szerint fejlődő lábat kifejlesztésében bármilyen körülménynek oly hiun feladóná, de az ember egyedül korlátolja ezt a divat kívánalmának, jobban mondva bolondságának megfelelőleg. Nagyon ritkán fejlődhetik ez ki az eredeti típusnak megfelelőleg; egy jól alakult domboru ivezzel, vagy hogy az ujjak a távolító mozgásokra képesek lehetnének; mert még csinos alakok is eltorzul, pedig csak ezek adhatnák a járásnak a biztosságot és egyszersmind a rugékonyságot és gyorsaságot az erőbe. De lássuk csak miféle barbár akadályok gátolják kifejlesztését, és állják el az utat attól, hogy természetes alakját mind végig megtarthassa.

A láb mint már említém, bizonyos körülmények között viszonyba van a kézzel, és nincsen is semmi okunk amazt ennél kevesebbre becsülni. Mily szép a gyermek lábának alakja, mennyire csinos korrajza; hajlékony, nincsen korlátozva és mozgásai sokfélék. A lábnak feladata az egyenes és épszög irányu testet fenntartani és hordozni, ez olyan feladat, melyet az állatvilágban egyedül ő teljesíthet, és hogy ezt teljesíthesse kitűnő mechanizmusra van szüksége, és ilyenel bír is.

Azt gondolhatná mindenki, hogy a természet által a czélnak megfelelő szervet az emberi bölcsesség nemcsak, hogy el nem rontja, hanem azt czélszerű gondozás és védelembe részesíti. Ezen feltevés csalódás mert a corumpáló divat, természetes fejlődését akadályozza, röviden szólva elnyomorítja, idomtalaná teszi a rosszul reá szabott és szoros lábbeli, mely éppen nem takarékosági szempontból, még a nagyságához sincs mérve, hanem a divat czikornyás eive szerént szabva, egyedül csak azt eszközölheti, hogy idomtalanítása mellett még reaadásul a végtelen fájdalmat is türnie kell. Ez egy keserű adózás a hiúságnak!

A divat ostoba combinatioi miben nyilvánulnak? Először is a magas sarok és hegyes lábbeli orban, mely semmi egyebet nem mutathat fel, minthogy a szépet képes elrutítani, e mellett a láb szabad mozgását akadályozza, kurta lépésekre kényszeríti, egyszóval a járótt annyira elrontja, hogy minden biztosságtól megfosztja. A civilizatio ezt jól tudja, hisz úgy szokta a chinai lábakat feltüntetni, mint a divat legecletansabb barmarizmusát, mi olvasunk és hallunk ezekről, bámulunk és irtozunk tőle.

Fel is tehetjük, hogy az ilyen lábak nem a mindennapi élet igényeihez idomítottak. Ilyen lábbal járni nem lehet, munkálni annál kevésbé, fel is vannak a birtokosok ettől mentve A chinai hölgynek nincsen szüksége, hogy járjon; ez Chinában csak a köznép szokásaihoz kellékhöz tartozik, a chinai delnőnek nincsen szüksége lábakra, őtet mások hordják ide és tova. A chinaiak legalább a czélnál tisztába vannak, mely a chinai delnőt a járásra képtelenné akarja tenni. De a divatunk felett, mely a lábat öszszeszerítja és mégis azt akarja, hogy azon járkáljunk, legfeljebb nevetni lehet. Ha a divat uralma győz, a kínos eredmény sem marad el, nyilvánul ez a teletalp egy nemében, az elidomtalanult és görbült lábujjakban, benőtt körmökben és mindenekfelett a sok tyukszem, teremtésében melyek eltekintve a keserves fájdalomtól és alkalmatlanságtól, akadályozzák az egész test természetes mozgását és még azon kívül sok másodlagos kellemetlenségeket okoznak. Határozottan lehet állítani, hogy a bepolyázás és rossz lábbeli, az emberiségnek a kellemetlenségek végtelen láncolatát képes okozni.

A világ halad előre, a czipész inas mégis azt kívánja, hogy őtet az iparos iskolában a rajzitanítás alól mentsék fel; mert azt hiszi, hogy ősei, és mestere ostoba szabása elég lesz neki is arra, hogy szabjon olyan csizmát, melyben kimutathatja mestersege gyarló ismeretét.

A tétovirozás, az orczimpának és ajkaknak átfurása, vagy az indiánok fejpréselése és még más barbár szokások, nem olyan káros következményűek, mint a lábiknak divatos lábbelikkal való iontása.

Az ember lábánál ezen három dolog: az egyenes és erős nagy lábujj, e domboru lábközép, a jól kifejlesztett lábikra, olyan tényezők melyek nélkül sem járni, sem futni nem képes senki; és a helvett, hogy ennek természetes fejlődését ápolnók már a gyermekkortól fogva a czipészek tudatlansága versenyezve a gyermek hiúsága, és a szülők gondatlanságával, mindent elkövet arra, hogy az új nemzedéknek legyen ferde ujjú lába, teli talpa, és elsatnyult lábikrája. Ennek következménye az ingadozó járás, mely az egész életre megmaradhat, és saját kárunkkal, drága pénzért nyomorgatjuk magunkat, a helyet, hogy jó, azaz lábunk boncz-tani szerkezetének megfelelő lábbeli szerzésre gondolnánk, hódolunk a divatnak.

Dr. Bartók István.

IRODALOM.

Könyvbírálat.

Magyarok története. Kapcsolatban a világtörténelem nevezetesebb eseményeivel. Korszaki képekben. A miniszteri tanterv szerint, népiskolák számára írta Vargyas Endre tanfelügyelő. Győr kiadja Henricke Rezső. Ára 25 kr.

Szerző előszava egyik pontjában megjegyzi, hogy „a legnagyobbat betűs életképek az V-dik osztálynak szánvák.” E sorok tanúsítása szerint a mű háromféle betűvel van nyomtatva. A nagy betűk használata alkalmas a gyermek figyelmét az érdekesebb részek iránt felkölteni, de e czélból elég lenne a két féle nagyságú betű, mert így azok aránytalanul megkisebbednek, úgy, hogy a legapróbbak annyira aprók, miszerint azt bárminemű, olvasásra szánt könyvben hiba használni, tankönyvben meg éppen bűn. Mert nem minden gyermek, s nem mindig olvashat kellő világosság mellett

ezen betűk pedig még azon föltét mellett is szemrontok. A fenn idézett sorok jelzik azt is, hogy az V. oszt. tananyaga a VI. osztályába van beosztva s viszont. Ez lankasztólag hathat a tanulók szorgalmára, mert azok egy része a kihagyandók iránt érdeklődne inkább, saját föladványát úgy is ismeri tanítója elbeszéléséből s annak tüzetesebb meg tanulását elhanyagolja.

A mi a könyv nyelvezetét illeti, néhol az idézetek nem helyesek, máshol meg a szerző igen nagy népiességre törekszik, s ezek által az esemény hatása szenved. „A magyarok betörték Németországba, s azzal dicsekedtek, hogy annyian vannak, hogy nyilaik záporától a németek nem fogják látni a napot. — Csakhogy a magyar közmondás szerint „addig jár a korsó a kutra, a mig eltörik.“ A magyarokat Ottó német császár a Lech mezőn iszonyuan megverte stb. E közmondás idézet olyanná teszi a fejezetet, mintha szerző jubillálna a fölött, hogy végre valahára megverték a magyarokat.

„Péter újra király lett, de újra kezdte kegyetlenségeit, sőt Magyarországot a németek adózó tartományává tette. De Péter ezzel maga alatt vágta a fát.“ Ez utóbbi igen kicsinyes megjegyzés akkor, midőn Magyarország függetlenségének eladásáról van szó.

Habsburgi Rudolf lerontotta a rabló lovagok várát, s ez által az „ököljog“-ot, melynél fogva, „a ki bírta az marta“ korlátolta. E meghatározás tán még az „ököljog“ fogalmánál is durvább.

Az onodi gyűlés József királyt ezen sajátos felkiáltással „eb ura fakó“ tronvesztettnek nyilvánította.

A nemzet haladásának hatalmas ösztökélője volt Széchenyi István gróf. Sem a nemzet haladásának nagy eszméjével, sem Széchenyi István eszményi alakjával e kifejezés össze nem fér.

A nyelvezet hibája az is, hogy néhol igen tömör, egész az ellenmondásig. „Titus minden napot elvesztettnek tartott, melyen jót nem tett; ő pusztította el Jeruzsálemet.“

Sz. László törvényhozói bölcsességét tanusítják az üdvös törvények, melyek alatta hozattak; a többek közt, hogy a ki csak tíz pénzt lop, halál fia legyen. „Ha a szerző egyetlen vonással sem változza a kor romlottságát, s e nagy szigor szükségességét, alig ha fogja a gyermek bölcs törvénynek látni.

A könyv anyagát illetőleg hiba, hogy szerző egyes korban a főurakat általánosan vádolja, pedig mindig kellett, hogy legyenek s voltak kivételek. Így II. Lajos korában „E közben a főurak tettek a mit akartak; az erős nyomta a gyengét; adót nem fizettek; a király jövedelmén osztottak a főurak.“

II. Ulászlónál „a főurak bitorba, aranyba öltözködtek; kikerült, mert rábott mindenki: a földnépét elnyomták“ stb. A népiszkola feladata elismerni az egyes osztályok közötti előítéletet, az ilyen általánosság pedig azonkívül, hogy meg nem állhat, kicsíráztatja, felkölti az ellenszenvet.

A borzasztó eseményeket, kegyetlenségeket e maguk valóságában adja „Koppány a harcmezőn maradt, s teste felnyelgette Esztergom, Veszprém és Győr kapuira szegeztetett, negyedik része pedig Erdélybe küldetett“

„Róbert Károly Zách Klárának orrát, fülét és kezeit megcsontkította, lóra köttette, s úgy hurczoltatta meg a városban.“

„Dózsa elfogatott, s eljött a számadás bosszú napja; mivel kevélységének nagy voltában király akart lenni, izzó vasrontra ültették; fejére tüzes vaskoronát nyomtak, s kezeibe izzó vaspálczát adtak, testét pedig fogókkal csipdesték, s azután ráeresztették kiéhezett csinkosait, a kik rettenetes étvágygal falták, a rájuk iszonyu kínok között nevető kurucz királyt.“

E rémjelenetek kihagyandók az elemi tankönyvből, mert a gyermek lelkében még nem verhetett elég mély gyökeret a nemzet-szeretet ahhoz, hogy ezek meg ne ingassák.

A könyv előnye azonban az elősoroltam hiányokat sokszorosán felülmulják. Beosztása egészen megfelel a ministeri tervnek. Anyaga jól választott, s az események a legtöbb helyt nagy közvetlenséggel vannak adva. A szerző azonkívül, hogy mindenütt a hazaszeretet fölklöltésére törekszik, nem téveszti szem elől azt sem, hogy műve lélek nevesítő, nevelő legyen; éppen azért tekintettel van a történelem szép epizódjaira. (Szeredai F. megmentésére Nagy Lajos által, Szapáry Péter nemes boszuja stb.) Továbbá nem mellőzi sem a világ, sem a hazai történet kiváló nő alakjait.

Nyelvezete egyszerű, vonzó, néhol mondhatnám ódai emelkedést p. „A magyar nemzet pedig édes reménynyel tekint a jövő elé s hiszi, hogy azon fejedelmi kegyesség, melylyel a felséges király s Erzsébet király asszony a nemzet iránt viselteknek, biztos záloga annak, hogy szebb napok derülnek a magyar hazára. Áldja is meg Isten a magyart, s adja a nemzetek életét vezérlő Gondvi-

selés, hogy legyen künn hatalmas, benn virágzó és boldog a nemzet, hogy így tel jesüljenek ama jós szavak:

„Magyarország nem volt, hanem lesz.“

Sch. A.

A magyarok története s a világtörténelem főbb eseményei, népiszkolák használatára; írta Seidel Pál; hatodik javított kiadás 14 képpel. Ára 25 kr.

A mű beosztása:

Előszóval: a) a történelem fontossága b) a világtörténelmi események 4 korba való beosztása és hazánk történelmének tartalma.

I. főrész: a) legrégebb népekről b) chinaiak és indusok c) egyiptomiak d) perzsák e) görögök f) romaiak.

II. főrész: a) Jézus Krisztus, keresztények üldözése, Nagy Constantin; Római birodalom bukása 476 k. u. b) Hunok Atillával hun bir felbomlása c) Avarok; avar bir. alapítása; felosztása d) Magyarok: Bejövetele Árpád utáni fejedelmek. e) Magyarország az Árpádok alatt. 1.) Szt. István. 2.) Az első századról általában. 3.) Péter, Aba Sámuel, I. Endre, Béla, Salamon, Géza. 4.) Szt. László király 5.) Kálmán. 6.) Második század jellemzése. 7.) II. István, II. Béla, II. Géza. 8.) III. István, II. László, IV. István, III. Béla. Imre. 9.) Harmadik század. 10.) II. Endre, 11.) IV. Béla, 12.) V. István, IV. László, III. Endre. f.) Vegyes házból származó királyok: 1.) Bevezetés. 2.) Venczel, Ottó, Róbert, Károly. 3.) Nagy Lajos, 4.) Mária. Kis Károly, Zsigmond, Albert, I. Ulászló, V. László. 5.) Hunyadi János. 6.) Mátyás király. 7.) II. Ulászló, II. Lajos. g) Habsburg házból származó királyok: 1.) Bevezetés. 2.) Belháboruk. 3.) Zrinyi Miklós. 4.) Rudolf. II. Mátyás, II. III. Ferdinánd. 5.) I. Lipót. 6.) Szapáry Péter. 7.) I. József, III. Károly. 8.) Mária Thérézia. 9.) II. József. 10.) V. Ferdinánd, I. Ferenc József

Beosztása — mint az elsoroltakból láthatjuk — a rendes kerékvágásban halad, kivéve, hogy világtörténelmi részt is fölvesz. Nincs kifogásom ellene, hogy némi nagyon kevés világtört. eseményt fölvegyünk a népiszkolában, bár felesleges is, de nem helyeselhetem, hogy mondhatnám magyaróhájban előadott történelmünk mellett a világtörténelmi események a könyv nagy részét foglalják el, mikor egyszer a könyv címe: Magyarok történelme népiszkolák számára. Egyszer az ókort egész rendszeresen tárgyalja: később a kereszties hadak keletkezése, eredményéről, a mohamedánok tört. röviden, de a népiszkolák számára nagyon is részletesen; Amerika felfedezéséről; a reformátói, francia forradalom és Napoleonról. A felső és felsőbb tanintézetekben a világtörténelem feltétlenül szükséges, de hogy a máris túlterhelt népiszkolás növendékeinknek mire valók a fent említettek nem értem, mikor a magyar történelem sem válhatik véroklké és az egész történelem csak a nemzeti örület fejlesztésére szolgál és a tanultak részletesebb tudására költi fel a végyat.

De magyar történelmet kell előbb tanulunk, mit az ókor eseményeinek tárgyalása nélkül is sikerülhet.

Hazánk történelmét pedig csak futtában, sebtében adja elő sok helyt oly röviden, hogy érthetetlen, nincs sehol megállapodási kinyugvási pontja; a nemzet nagy királyairól, kirkról mintegy csodáalakokról kell megemlékeznünk szintén röviden beszélni, de csak azért, hogy minél előbb érkezzenek a többi kissébb jelentőségű királyokhoz kiket szeret csoportosítani, bár életök vagy alkotásaik nem fűzik őket össze. Pld. Péter, Aba Sámuel, I. Endre, Béla, Salamon, Géza.

A királyok eltárgyalásával az egyes századok elején kevés szóval jellemzi a királyok életét, az egyes századokat. Ugy gondolom ezt a gyermekekkel kellene elvonatni tárgyalás után.

A történelem anyaga sem mindenütt hiteles. Pld. I. Lipót legszomorubb emlékü királyaink közé tartozik egyrészt, és a szerző csak a legrövidebben említi fel s csakis, mint a törökök felett győzedelmeskedőt, de az alkotmány felüggesztéséről, Ampringer, Kobb, Karaffa stb. igazságtalanságairól hallgat. stb. Telát nem őszinte a történelem események elbeszélésében.

Erdély szakadását nem jelzi; a legnevezetesebb fejedelmeket sem méltatja; női alakokat teljesen mellőz, pedig ha leány népiszkolákban is mint tankönyvet veszünk be, ott példányképeket kell felmutatnunk.

Az alkotmány fejlődése, polgári jogok szélesítésére egy általában nem ügyelt.

Előadásában az elmélkedő rész és hangulat ugyancsak nem hiányzik, mely alkalommal a gyermekek szellemi fölfogó képességét meghaladja pld. „De a nagy dicső lélek nem keres e földön jutalmat.“ vagy: „Az örök kárhozát azonban a földi bajknál kimondhatatlanul nagyobb.“ vagy: „Igy botlik tudatlanságból az, ki az erkölcs törvényeit jól nem tudja, tehát kedves gyermekeim tanuljatok.“ vagy: „Lehull a legnagyobb, a legszebb gyümölcs is fájáról, ha a legkisebb fereg is megrágja azt.“

Ezekre csak az a megjegyzésem, hogy ezek mind külön magyarázatra szorulnak, pedig a történelmet nem lehet népiskolákban elmélettel fűszerezni, vagy unalmassá tenni; egyszerű, könnyen megérthető, őszinte, meleg előadás van a legnagyobb hatással.

Nyelvezetét illetőleg véleményem szerint néhol a magyarosság ellen is vét: az igék szenvedő alakjait gyakran használja, az „által” és a mutató névmások sokszor fordulnak elő.

Mondatszerkezet sokszor gyarló; az igék hol jelen, hol független mult és elbeszélő multban állanak. Néhol helytelen logika is nyilvánul.

Összegezve a hibákat a nyelvtaniak leszámításával a következők: Történelmi anyag nem mindenütt hiteles; feldolgozás nem jellemzetes; a csoportosítások nem természetesekek, a világtörténelmi események aránylag tulsúlyban vannak, Erdély fejedelmei és a nevezetesebb női alakok teljesen mellőzve.

Ezekért nem tartom sikerült munkának, bár a törekvés az események velős, rövid, határozott előadására és a magyar történelmi részek tiszta, olvasható nyomtatása a mű előnyére válnak.

Nó de végre is több szem többet lát s azért ép a teljes igazság érdekében kérem a tisztelt társakat szintén hozzá szólni.

Pap Mari.

VEGYESEK.

— Gróf Angeló de Gubernatis a napokban városunk vendége volt. a helyi francia club tiszteletére társas estélyt rendezett. Tudós vendégünk Kolozsvár különböző tanintézeteit is meglátogatta, s mindenütt megelégedésnek adott kifejezést.

— A kolozsvári szegény tanulókat segélyező egyesület javára a kolozsvári kisgítő pénztár egyesület 50 frtot, a takarékpénztár 25 frtot és Gámán Zsigmond iparkamarai titkár 10 frtot adományozott. Ez adományokért az egyesület válaszmánya hálás köszönetet nyilvánít.

A bánffy hunyadi gyermekjáték tanműhelyt közelebből Schönhut V. ur az eddigi szaktanerő átvette az általtól.

— A kolozsvári alsófoku ipariskola növendékeinek dolgozatai az országos kiállítást rendező bizottságnak közelebből felküldetnek.

— Az erdélyrészi magyar közművelődési egyesület f. év ápril 12-én tartja Kolozsvárt alakuló gyűlését.

— A vallásfelokozatok hazánkban. Az országos statisztikai hivatal által szerkesztett évkönyvnek 1883. évről szóló, IX. füzetéből vesszük a következő számadatokat. A 20 római katolikus egyházmegyében van 22 káptalanság, 215 valóságos és 117 czimzetes kanonokság, 180 valóságos és 33 kiváltságos apátság, 138 valóságos, 27 kiváltságos prépostság; 91 fő és 323 alperesség, 3253 plébánia és 1162 káptalanság, az iskolák száma 5639, tanító 7516, 709,784 tanuló. — A hat görög katolikus főhatóság körében van 6 káptalan, 41 valóságos és 25 czimzetes kanonokság, 19 valóságos prépostság, 48 fő és 151, alesperesség, 2101 plébánia, 109 káptalanság; 2314 iskola 2332 tanító, 152,451 tanuló. — A 8 görög keleti főhatóságban van 20 valóságos apátság, 3 valóságos prépostság, 81 fő, és 1 alesperesség 2407 plébánia, 125 káptalanság; az iskolák száma 1942 a tanítóké 261, a tanulóké 166,100.— Az 5 ágostai főhatóságban 46 fő és 5 alesperesség, 881 plébánia, 271 káptalanság van; az iskolák száma 1627, a tanítóké 2388, a tanulóké 147,690. — Az 5 ev. feformátus főhatóságban van 54 esperesség, 1816 plébánia, 277 káptalanság, 2640 iskola, 2929 tanítóval és 198,631 tanulóval. — Egy unitárius főhatóságban van 8 fősperesség, 108 plébániával és 1 káptalansággal; iskola van 62, 65 tanítóval és 2953 tanulóval. Végre a 3 izrael főhatóságban van

740 lelkészi állomás, az iskolák száma 750, 816 tanítóval és 73,893 tanulóval.

— Tanítók nyugdíja Poroszországban. Schmidt (Sagan) és Zeditz báró, porosz képviselők számos más pártáryalatu képviselők támogatásával törvényjavaslatot nyújtottak be a porosz képviselőháznak, mely a tanítók nyugdíját egyelőre a következőképen szabályozza: A nyugdíjazás 10 évi szolgálat után léphet életbe, esetleg ha az illető a szolgálat teljesítése alkalmával vált munkára képtelenné, előbb is. A nyugdíj a javadalom tizenöt hatvanad részétől annak 45 hatvanad részeig emelkedik, de legalább is 450 márkot tesz ki. 1200 márka erejéig az állampénztár fizeti a nyugdíjat, azontul a többi kötelezettek. A törvény visszaható erővel bír. 1886. ápril 1-én lép életbe. A tanítónők nyugdíjának minimuma 300 márka.

— Testi fenyték az iskolában A bécsi „Dietterweg” című tanítóegyletben következő indítvány emeltetett határozattá: Tekintettel azon körülményre, hogy némely tanítónak a miatti elítéltetése, mert engedetlen gyermekeket testileg fenytett, a tanítók tekintélyét aláasta; tekintettel továbbá azon körülményre, hogy a még esetleg előfordulható ily irányú elítéltetések a sok tekintetben fékezhetlenül rakonzátlan gyermekek daczát és engedetlenséget csak növelni fogják, miáltal lehetlenné tennék az iskolai fegyelem megőrzését s ezzel együtt az iskola nem volna képes magasztos hivatását teljesíteni: elhatározza az egyesület, hogy kérvényt intéz a magas közoktatási miniszteriumhoz, melyben kérelmezi, hogy a népnevelési törvény 24. §-a (mely a testi fenytéket tilalmazza) hatályon kívül helyeztessék.

— Az isk. takarékpénztárak érdekében. Az Orsz. Gazd. Egyesület iskolatakarékpénztári szakosztálya mult hétfőn Korizmic László elnökte alatt ülést tartott, melyben a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után a beérkezett pályamunkák feletti bírálat jelentetett be. Hét mű érkezett be, melyek közül 3 ugyan a takarékoság elvét szépen fejti ki, de az érdemleges rész e kelloleg ki nem terjeszkedvén, a pályadíjat kiadhatónak nem védelmezik; minekfolytán a szakosztály a pályakérdés újból kiírását indítványozta. A közoktatási miniszteriumtól a szubventio emelését, valamint a földmívelési miniszteriumtól az eddigi segély megadását kéri. A közoktatási miniszterium fölkéri, hogy hívja fel a tanfelügyelőket arra, hogy buzdítólag hassanak az iskolatakarékpénztárak behozatalára. Az eventul alakuló takarékpénztárak első felszerelésének költségeit Weisz Bernát Ferencz ajándékképen ajánlotta fel, mit a szakosztály éljenzéssel fogadott.

— A legczélszerűbb sokszorozó táblázat. Számítási és sajtóhibák nélkül. Összeállította Bernárdi István, a „m. kir. állami vasutak hivatalnoka.” cím alatt kaptunk egy táblázatot, mely k. b. másfél méter szélességben s negyed méter magasságban magában foglalja a 100×100-ig menő szorzatokat. B. Számítalanszor átvizsgálta és átvizsgálhatta a lapot, melyet tabella, könyv, vagy forgatható készülő alakjában lehet, a fenforgó szükséghez képest azoknak, kik sokat számítanak használni. Szerzőtől a „Losonc és Vidéke” kiadóhivatala útján 35 krnak levélbélyegben vagy készpénzben való beküldése után bérmentesen kaphatni meg.

TARTALOM. Mik azok a módok, melyek által a népiskolai tanító tanítványainak bizalmát megnyerheti. *Bauer Teréz.* — A magyar iskola egyesület feladata. — Kolozsvár népoktatásügye. *Várdai Károly.* — Tárca: A láb és lábbeli. *Dr. Bartók István.* — Irodalom: A magyarok története, írta: Vargyas Endre; ismerteti *Sch. Á.* — A magyarok története, írta: Seidel Pál; ismerteti *Pap Mari.* — Vegyesek.